

Nezávislý mezinárodní orgán zhodnotil invazní druhy a jejich kontrolu na planetě Zemi. Zjištění jsou naléhavá

12.9.2023 - | Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem

Invazní druhy patří mezi hlavní globální hrozby pro přírodu, ekonomiku, potravinovou bezpečnost, lidské zdraví i kvalitu života společnosti, a hrají klíčovou roli v celosvětovém vymírání rostlin a živočichů.

Dne 4. září 2023 byla Mezivládní platformou pro biologickou rozmanitost a ekosystémové služby (IPBES) zveřejněna **Hodnotící zpráva o invazních druzích a jejich kontrole** (IPBES Assessment Report on Invasive Alien Species and their Control). Zprávu po 4 roky připravovalo 86 expertů ze 49 zemí světa a následně ji schválilo 144 států planety. Jednou z vedoucích autorek zprávy byla i členka katedry geoinformatiky Fakulty životního prostředí UJEP Mgr. Jana Müllerová, Ph.D. Podílela se na přípravě kapitoly *Management: Výzvy, možnosti a zkušenosti*, kde se specializovala na využití moderních technologií včetně dálkového průzkumu při studiu a managementu invazí.

„Považujeme za důležité v souvislosti s vydáním zprávy přitáhnout co nejvíce pozornosti veřejnosti, politiků, státní správy i podnikatelů k problematice invazí, a tím podpořit snahy o jejich řešení, kriticky důležité pro biodiverzitu a stav planety,“ předesílá proděkan pro vnější vztahy FŽP UJEP Ing. Pavel Krystyník, Ph.D.

Hodnotící zpráva čerpá z více než 13 000 odkazů v 15 jazycích, které zachycují rozmanitost stávajících znalostí o invazních druzích rostlin a živočichů, včetně vědeckých článků, vládních zpráv a domorodých i místních znalostí. Obsahuje zároveň doporučení, jak vyvinout přísnější strategie k řešení tohoto globálního problému.

„Podle zprávy IPBES bylo člověkem zavlečeno v rámci planety již více než 37 000 druhů, přičemž nad 3 500 z nich jsou škodlivé, představující velké riziko pro přírodu i lidskou společnost, a způsobují také výrazné ekonomické škody,“ upozorňuje Jana Müllerová.

Mnoho těchto druhů bylo původně vysazeno záměrně a až posléze se stalo problematickými. *„Jako příklad u nás můžeme uvést severoamerické druhy raků, které ohrožují vyhynutím v Česku původního raka říčního a kamenáče,“* doplňuje dr. Müllerová.

Invazivní druhy zároveň negativně ovlivňují kvalitu života lidí jak prostřednictvím zdravotních dopadů, nemocí šířených např. invazními druhy komárů, jako jsou malárie, virus zika či západonilská horečka, alergií (v ČR např. rostliny bolševník velkolepý, ambrosia pelyňkolistá či pajasan žlaznatý), tak narušováním protipovodňových opatření (např. rostlina křídlatka japonská).

Mezi 10 invazních druhů, u kterých bylo zdokumentováno nejvíce negativních dopadů na přírodu i lidskou společnost, patří i tři rostliny, které známe z české krajiny. Konkrétně jsou to netýkavka žlaznatá, trnovník akát a křídlatka japonská, které narušují biologické procesy, zásoby vody, proces opylování a půdní procesy.

Roční náklady na odstraňování škod způsobených invazivními druhy se přitom celosvětově od roku 1970 každou dekádu zčtyřnásobily, a nyní dosahují více než 394 miliard euro. *„Jako všude jinde, i tady platí, že prevence je milionkrát účinnější a levnější než reakce v pozdním stádiu invaze, kdy je*

často již nemožné druh trvale vymýtit. Škody na biodiverzitě, krajině, ale i lidském zdraví a ekonomice jsou často obrovské,” připomíná Dr. Müllerová.

Hodnoticí zpráva přináší také příklady dobré praxe, které poslouží jako inspirace pro předcházení invazím, jejich zvládnutí či vymýcení. Po každém likvidačním zásahu je nezbytná opětovná obnova ekosystému. „V případě použití postřiku při likvidaci invazních rostlin je nutné napomoci obnově původního vegetačního pokryvu. V monitoringu i managementu invazí lze využít i ty nejmodernější nástroje včetně biotechnologie, bioinformatiky, eDNA, dronů či umělé inteligence,” uvádí Jana Müllerová.

Hodnoticí zpráva IPBES nyní poslouží jako důležitý podklad pro rozhodování států po celém světě ve věci managementu invazních druhů. Poskytuje důkazy, nástroje i nové možnosti, které pomohou vládám řešit problematiku biologických invazí.

„Je velice důležité, aby veřejnost pochopila a akceptovala problém, a vytvořila tlak na jeho řešení, jak se dnes už děje například v souvislosti s klimatickou změnou,” uzavírá Dr. Müllerová.

Klíčové statistiky a fakta ze Zprávy IPBES:

- více než 37 000 nepůvodních druhů celosvětově, přičemž každý rok přibývá cca 200 nových
- více než 3 500 celosvětově zaznamenaných invazních druhů, včetně 1 061 rostlin (6 % všech nepůvodních rostlinných druhů), 1 852 bezobratlých (22 %), 461 obratlovců (14 %) a 141 mikrobů (11 %)
- negativní dopady biologických invazí: 34 % v Americe, 31 % v Evropě, 25 % v Asii a Tichomoří, 7 % v Africe
- k 60 % ze zaznamenaných případů globálního vymírání druhů přispěly invazní druhy
- 90 % případů globálního vymírání na ostrovech je připisováno invazním druhům
- 394 miliard eur jsou odhadované roční ekonomické náklady biologických invazí v r. 2019
- v každém desetiletí od roku 1970 dochází ke 4násobnému nárůstu ekonomických nákladů na biologické invaze
- 80 % zemí světa má v národních strategiích obsažený cíl ochrany biologické rozmanitosti a akční plány pro management biologických invazí
- v posledním desetiletí došlo k 200% nárůstu v počtu zemí s národními kontrolními seznamy invazních druhů, včetně databází
- na druhou stranu, 83 % zemí světa zatím nemá specifickou národní legislativu nebo nařízení o invazních nepůvodních druzích

Více o IPBES

Hodnoticí zprávy IPBES na různá témata z oblasti ochrany biodiversity.

Tisková zpráva IPBES

IPBES je nezávislý mezivládní orgán založený r. 2012 (v současnosti sdružuje 143 zemí světa včetně ČR – od r. 2014, koordinátorem je Agentura ochrany přírody a krajiny ČR), jehož cílem je posílení propojení vědy a politiky v oblasti biodiversity a ekosystémových služeb. IPBES shrnuje nejnovějších odborné znalosti o různých aspektech biodiversity včetně příčin a trendů i účinných nástrojů k řešení problémů. Důležitým úkolem IPBES je ale i zprostředkování dialogu mezi akademickou obcí a státní správou i veřejností a jejich informování a vzdělávání. Ve svých hodnoceních IPBES zohledňuje potřeby všech uživatelů krajiny, přičemž jednou z důležitých hodnot je i kvalita života.

<https://www.ujep.cz/cs/44865/nezavisly-mezinarodni-organ-zhodnotil-invazni-druhy-a-jejich-kontrolu-na-planete-zemi-zjisteni-jsou-nalehava>